

Kostsamma internationella adoptioner

Avdrag för kostnaderna m. m.

Av skattejuristen Svante Oledal

Följande avsnitt om internationella adoptioner kommer att behandla frågan om adoptionens rättsverkningar relativt utförligt. Anledningen till detta är bl a att internationella adoptioner ofta medför väsentliga kostnader och att avdragsyrkande för dessa torde kunna komma att dyka upp vid de årliga inkomsttaxeringarna.

Historisk tillbakablick

Att adoption över gränserna stundom skulle komma i fråga, förutsåg redan lagberedningen i 1913 års förslag till adoptionslagstiftning utan att då ana, att denna typ av adoption sextio år senare skulle bli den vanligast förekommande. Sålunda fick enligt regler i 1917 års adoptionslag utlänning i Sverige inte adoptera eller adopteras, med mindre adoptionen blev gällande i den stat han tillhörde. Likaså fick svensk medborgare inte adoptera eller adopteras i främmande stat, om inte Kungl Maj:t med avseende på viss stat eller för bestämt fall lämnat särskilt medgivande därtill. Dessa regler överfördes i samband med föräldrabalkens tillkomst år 1949 till 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, som därefter kom att reglera även internationella adoptioner.

Adoption av utländska barn förekom ännu på 1950-talet ganska sällan här i landet. De adoptioner av detta slag som ägde rum, gällde vanligen barn som adoptanterna själva fått kontakt med under vistelse utomlands eller barn som redan när frågan om adoption blev aktuell hade sitt hemvist i Sverige. Under 1960-talet ökade emellertid intresset för adoption av barn från andra länder. Allt flera svenska familjer började söka sig adoptivbarn utomlands. Denna utveckling har sedan fortsatt vilket också framgår av följande tabell.

Beviljade adoptioner

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Samtliga	2888	2508	2901	2953	2389	2551	2691	2226
<i>Nationalitet</i>								
Svenska medborgare	1219	1211	1304	1171	1109	1198	1336	1128
Norden i övrigt	76	72	57	42	50	42	30	33
Europa i övrigt	77	75	53	55	55	58	36	28
Asien	1380	942	1170	1321	868	926	1003	788
Världen i övrigt	136	208	314	356	306	323	281	243
Statslös			3	8	1	4	5	6
<i>Adoptant</i>								
Makar	2062	1534	1865	2021	1477	1579	1583	1280
Ena maken	716	873	934	804	798	816	961	836
Ensamstående	110	101	101	128	114	156	127	110
Adoption utomlands 1)	370	405	349	290	321	368	654	667

1) Ingår ej i ovanstående uppgifter.

(Källa: Statistisk årsbok 1985)

Det under 1960-talet starkt ökande antalet adoptioner av barn från länder, vilka antingen hade en från vår egen avvikande rättsordning eller helt saknade adoptionsinstitutet i den nationella lagstiftningen, framkallade behovet av en ny ordning för internationella adoptioner. Sverige hade inom ramen för Haagkonferensen för internationell privaträtt medverkat i arbetet på en den 15 november 1965 dagtecknad konvention om behörig myndighet, tillämplig lag och erkännande av beslut rörande adoption. Sistnämnda år tillkallade Kungl Maj:t en sakkunnig för att verkställa översyn av den internationella regleringen rörande adoption. Utredningsmannen, justitierådet Walin, avlämnade år 1969 förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption, vilket förslag förutsatte Sveriges tillträde till 1965 års Haagkonvention. Departementschefen ansåg dock inte att tiden var mogen att ta ställning till frågan om Sveriges tillträde. Han ansåg att tillträde om möjligt skulle ske gemensamt med övriga nordiska länder (prop 1971:113 s 27). Sverige har ännu inte tillträtt konventionen som för övrigt inte ens har trätt i kraft.

Lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoptioner

Genom de lagstiftningsåtgärder som vidtogs 1971, och som sedan har kompletterats, har adoption kommit att tillhöra ett av de rättsområden som fått en relativt enkel och heltäckande lagreglering i den svenska internationella privaträtten.

I utomnordiska förhållanden gäller "Lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption" (SFS 1971:796).

Av lagen framgår bl a följande:

Svensk medborgare eller utländsk medborgare med hemvist i Sverige som vill adoptera ett utländskt barn, kan inge sin adoptionsansökan till svensk

domstol (1§). — Man har därvid att vända sig till domstolen i den ort där man har sitt hemvist.

Ansökan prövas av domstolen enligt svensk lag (2§ 1 st). — Domstolen har alltså att tillämpa bestämmelserna i 4 kap föräldrabalken.

Vanligen har det inte någon betydelse om adoption blir gällande i barnets hemland eller inte. Beträffande barn under 18 år skall domstolen emellertid ta hänsyn till om det skulle medföra "avsevärd olägenhet" för barnet, om adoptionen ej blir gällande i barnets hemland. Domstolen skall också beakta, huruvida barnet eller sökanden har anknytning till något annat främmande land samt om det skulle vara till "avsevärd olägenhet" för barnet om adoptionen inte bli gällande i detta land (2§ 2 st).

I undantagsfall kan det alltså tänkas att ett bifall till en adoptionsansökan blir beroende av att adoptionen blir gällande i barnets hemland eller annan främmande stat. Motivet till dessa bestämmelser framgår av nedstående uttalande av föredragande statsrådet i prop 1971:113, sid 30.

"Som jag förut har anført har kravet på att svensk adoption blir gällande i utländsk parts hemland medfört betydande olägenheter. Om ett utländskt barn från ett geografiskt avlägset land har lämnat hemlandet för att i Sverige adopteras av svenska medborgare eller andra här bosatta personer, torde frågan, huruvida den svenska adoptionen blir rättsligt gällande i barnets hemland eller inte, regelmässigt sakna varje praktisk betydelse. I hithörande fall har man i allmänhet inte anledning räkna med att barnet i framtiden kommer att flytta tillbaka till hemlandet, särskilt inte om barnet skall upptas till svensk medborgare efter adoptionen. Men i så fall är det också likgiltigt för alla parter huruvida den främmande statens lag erkänner adoptionen. Å andra sidan finns det som domareföreningen har anført skäl att iakttaga viss försiktighet med tanke på bl a fall då sökanden är utländsk medborgare med hemvist i Sverige. Om man i det särskilda fallet har anledning räkna med att adoptanten flyttar åter till sitt hemland med barnet, bör adoption få ske endast om den blir gällande i det landet eller särskilda skäl talar för att adoptionen är till förmån för barnet trots att den inte erkänns i adoptantens hemland. Situationen kan böra bedömas på samma sätt i ett fall då sökanden har hemvist i främmande stat utan att vara medborgare där — han är t ex svensk medborgare. Också i ett sådant fall bör det beaktas vilken verkan adoption får i hemvistlandet."

En utomlands genomförd adoption bli under vissa förutsättningar automatiskt gällande i Sverige. Dessa förutsättningar är, att adoptanten (adoptanterna) var medborgare eller hade hemvist i det främmande landet, när adoptionsbeslutet meddelades, och att barnet varken var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. I alla andra fall måste en utomlands genomförd adoption godkännas av nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA).

Adoption i barnets hemland kan ibland vara den enklaste och ibland den

enda utvägen för den som vill adoptera ett utländskt barn. Det finns exempel på länder som inte lämnar ifrån sig sina barn på andra villkor än att barnen adopteras i hemlandet. Den utländska adoptionen måste dock, som framgår av ovanstående, i regel godkännas av NIA för att den skall bli gällande även i Sverige. Först när sådant godkännande föreligger, har den samma rättsverkningar som en svensk adoption.

NIA:s godkännande av en utomlands genomförd adoption förutsätter, att den utländska adoptionen kan jämföras med en svensk adoption. För att så skall anses vara fallet krävs inte att rättsverkningarna av det utländska beslutet i den stat där det meddelats är desamma som verkningarna i Sverige av ett svenskt adoptionsbeslut.

I ett betydande antal av de fall då svensk medborgare eller utlänning med hemvist här i landet adopterar ett utländskt barn äger det först rum en adoption i barnets hemland (667 st 1982).

Anledningen till att adoption äger rum i barnets hemland kan bl a vara, att den främmande staten som en förutsättning för att barnet skall få lämna landet kräver att adoptionen genomförs där. Eftersom adoptanterna i dessa fall saknar anknytning till den främmande stat där adoptionen sker, kan man inte räkna med att beslutet alltid kunnat föregås av en så noggrann prövning som hänsynen till barnets bästa kräver.

Utomlands genomförda adoptioner, vars enda ändamål varit att barnet skulle kunna medföras till Sverige och lämnas till sitt "rätta" adoptionshem har därför små möjligheter att bli godkända av NIA.

Departementschefen utvecklade utförligt sin syn på verkan av sådana utländska adoptionsbeslut (prop 1971:113 s 33). Han ansåg att det var lämpligt med tanke på barnens bästa att sådana och liknande beslut skulle tilläggas generell giltighet i Sverige.

"Jag anser sålunda i likhet med utredningen, att när adoptanten eller adoptanterna inte var medborgare eller hade hemvist i den stat där adoptionen skedde, det bör krävas särskilt godkännande av adoptionen för att den skall bli gällande här.

Utredningen har uttalat att det inte kan vara lämpligt att i fråga om utländsk adoption som inte blir automatiskt gällande i Sverige ovillkorligen enligt den förslagna huvudregeln kräva särskilt godkännande av Kung Maj:t (numera NIA) för att adoptionen skall respekteras. Bestämmelserna i 3§ utredningsförslaget är med andra ord inte uttömmande. Enligt utredningen får det ankomma på domstolarna att pröva huruvida i fall då godkännande saknas ett sådant adoptionsförhållande har uppkommit genom beslut i främmande stat att det bör respekteras här i landet.

Stockholms tingsrätt har anslutit sig till utredningens uppfattning i sak men har ifrågasatt om inte lagtexten bör utformas i närmare anslutning till utredningens motivuttalanden.

För egen del anser jag utgångspunkten bör vara att särskilt godkännande skall ha lämnats för att det utländska adoptionsbeslutet skall tilläggas rättsverkningar i Sverige. I varje fall gäller detta i fråga om sådana verkningar som är av omedelbar betydelse för adoptivbarnets rättsställning, t ex när det gäller vårdnad, förmynderskap och underhållsskyldighet. I allmänhet synes godkännande böra krävas också när fråga uppkommer om adoptivbarnets arvsrättsliga ställning. Så länge åtminstone en av parterna i adoptivförhållandet lever synes kravet på godkännande av adoptionen normalt inte innebära någon oskälig börda på den intresserade parten. En arvstvist i vilken frågan om adoptionens giltighet är av central betydelse kan emellertid uppkomma sedan såväl adoptanten eller adoptanterna som adoptivbarnet avlidit. Det är tveksamt om en prövning av adoptionen över huvud taget kan ske på ansökan av annan än adoptanten eller adoptivbarnet. I ett fall av denna art bör det därför inte vara uteslutet att svensk domstol utan att godkännande föreligger prövar adoptionsbeslutet och eventuellt tillägger det verkan i t ex arvsrättsligt hänseende. En motsvarande situation kan fö uppkomma under adoptivbarnets eller adoptantens livstid, om nämligen barnet eller adoptanten har intresse av att adoptionen inte tillerkänns verkan i Sverige — det kan t ex röra sig om en tvist mellan adoptivbarnet och dess biologiska släktingar om arv efter barnets naturliga föräldrar.

Frånvaron av godkännande bör sålunda normalt leda till att det utländska adoptionsbeslutet inte blir gällande i Sverige. Svensk domstol bör dock vara oförhindrad att pröva giltigheten av ett sådant beslut i fall då godkännande inte kunnat utverkas eller det av särskilda skäl inte kunna krävas att godkännande utverkats.”

Adoptionskostnader

Att adoptera barn ifrån utlandet är i regel förenat med stora kostnader ibland t o m mycket stora kostnader. De blivande adoptivföräldrarna får ofta stå för kostnaden för barnets vård och uppehälle i utlandet från det att de utsetts till föräldrar till dess barnet anlänt till Sverige. Som ett ganska typiskt exempel kan makarna NN:s adoption av Louis från Colombia relateras.

Förskott till Adoptionscentrum (AC)	30 000 kr
varav beräknad vårdkostnad 17 000—18 000 kr	
Översättning av handlingar för adoptionen till spanska. Handlingarna har krävts av de columbianska myndigheterna	1 100 kr
Legalisering av handlingar	700 kr
Medlemsavgift AC	600 kr
Läkarintyg	250 kr

Totalt 32 650 kr

Adoptionscentrum, som är privat organisation, har i cirkulärskrivelser till sina medlemmar hävdad att det föreligger avdragsrätt för dessa kostnader. Man menar att avdrag skall kunna medges för såväl nedsatt skatteförmåga som för underhåll till icke hemmavarande barn.

Enligt KL 46§ mom 4) medges avdrag för utgivet underhållsbidrag till icke hemmavarande barn under 18 år, med högst 3 000 kronor per barn. Det är också ostridigt så att enligt KL 65 § första stycket avses med barn jämväl styvbarn och fosterbarn. Men att utifrån detta dra slutsatsen att avdrag kan medges för adoptionskostnader låter sig dock inte göras.

Såsom framgår ovan saknar i regel en utlandsadoption av utländskt barn all rättsverkan i Sverige om adoptanterna är svenskar. Barnet blir således inte adoptivbarn förrän efter godkännandet här. Barnet kommer i stället att bli betraktat som fosterbarn när det kommer hit (med hela den apparat det innebär av fosterhemstillsyn m m) fram tills det att adoptionen är klar.

En fråga man således måste ställa sig är "När blir barnet tidigast fosterbarn enligt KL:s terminologi"?

Adoptionscentrum har hävdad att de blivande adoptivbarnen skall betraktas som fosterbarn från och med det att de blivande fosterföräldrarna börjat bestrida kostnaderna för vård och uppehälle i utlandet.

Som stöd härför har hänvisats till 25§ 2 st socialtjänstlagen "Är det fråga om att ta emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det, skall medgivande inhämtas innan barnet lämnar sitt hemland."

Begreppet fosterbarn har utmönstrats ur lagstiftningen, med vissa undantag t ex KL. Någon definition av begreppet fosterbarn finns således inte i socialtjänstlagen. Enligt den gamla barnavårdslagen avsågs med fosterbarn, barn under 16 år, som vårdas och fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna. I förarbetena till den nuvarande socialtjänstlagen (prop 1979/80:1) användes i stället termen vård i familjehem d v s sådan vård i enskilt hem som anordnas genom socialnämndens medverkan.

Med fosterbarn enligt KL 65§ första stycket borde således förstås sådana barn som vårdas i enskilt hem genom socialnämndens medverkan enligt §§25 och 26 i socialtjänstlagen. Detta förutsätter att barnet har kommit till det nya hemmet. Innan dess kan inte barnet anses vara sådant barn som avses i KL 65§ första stycket.

För avdragsrätt vid inkomsttaxering bör i princip krävas att föräldern eller föräldrarna är underhållsskyldiga enligt föräldrabalkens regler.

I rättsfallet NJA 1977 s 358 återges ett fall där ett utländskt barn kom till Sverige för att adopteras av makar men där den tilltänkta adoptionen inte kom till stånd därför att makarna skildes. Hustrun tog sig an barnet och fick sedermera tillstånd att adoptera det. Frågan som var uppe till Högsta domstolens prövning, och som besvarades nekande, var om underhållsskyldighet

förelåg för mannen enligt grunderna för FB 4:8 och FB 7:1 eller på grund av avtal eller utfästelse.

Således kan man dra slutsatsen att underhållsskyldighet inträder först i samband med adoption vid svensk domstol och att vid denna tidpunkt är barnet regelmässigt hemmavarande hos adoptivföräldrarna varför avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn i regel aldrig kan komma i fråga.

Domstolspraxis

Frågan om när ett barn, adopterat i utlandet, skall anses som fosterbarn i KL:s mening har veterligt endast behandlats en gång i domstolspraxis. Domen är en kammarrättsdom från 1972 (1970 års taxering) d v s för tiden före socialtjänstlagens, LIA:s och FB:s (nya lydelse) ikraftträdande och inte minst 65§ KL:s nya lydelse d v s den lagändring som medförde att fosterbarn jämställdes med egna barn. Kammarrätten kom till slutsatsen att svenska blivande adoptivföräldrar är att betrakta som fosterföräldrar från och med att adoptionen godkänts enligt utländsk rätt.

Domen tillerkänner alltså utlandsadoptionsbeslutet rättsverkningar som lagstiftaren vid senare lagstiftningsarbete, enligt min uppfattning, önskat undvika. Delvis måste effekten av domslutet också anses mildrat genom HD-domen, NJA 1977 s 358, som relaterats ovan.

I en ännu icke lagakraftvunnen dom från kammarrätten i Göteborg (mål nr 1422—1423-1986, dom avkunnad 860829) fann kammarrätten att ”den omständigheten att makarna S under beskattningsåret haft kostnader med 32 000 kr i samband med adoption av ett barn kan inte grunda rätt till avdrag för nedsatt skatteförmåga!

Sammanfattning

Avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn

Det är tidpunkten den 1 november beskattningsåret som har betydelse för avdragsrätten för underhåll av icke hemmavarande barn. Har ett utländskt barn kommit till Sverige *före den 1 november* anses det därmed som hemmavarande hos de blivande adoptivföräldrarna — även för det fall att den utländska adoptionen ännu inte godkänts och barnet således varit fosterbarn. Något avdrag kan således inte komma i fråga.

Kommer barnet till Sverige *efter den 1 november* beskattningsåret kan det komma att betraktas som fosterbarn men ändå inte som hemmavarande. I normala fall brukar adoptivbarnen hämtas av adoptivföräldrarna eller flygas med ”kurir” till Sverige, i nära anslutning (cirka en vecka) efter den utländska domstolens beslut om adoption. Denna förhållandevis korta tid torde inte medföra att man kan anse att barnet *varaktigt* inte bor med adoptivföräldrar-

na. (Föräldrabalken 7:e kap 2§ punkt 1). Före den utländska domstolens beslut om adoption, kan aldrig de blivande adoptivföräldrarna anses ha fosterbarn eller underhållsskyldighet. Teoretiskt sett skulle man dock kunna anse de blivande adoptivföräldrarna ha "inte hemmavarande barn" under den korta tid från det att den utländska domstolen fattat sitt beslut om adoption tills föräldrarna har tagit hand om barnen. Avdrag skall i så fall endast medges för vad som utgetts i underhåll efter den utländska adoptionen. Med underhållskostnader torde inte förstås andra kostnader än kostnader för vård och uppehälle för barnet. Hit räknas alltså inte kostnader för resan, legalisering av handlingar, stämpelavgifter m m.

Med utgångspunkt i vad som anförts ovan torde avdrag för *underhållsbidrag* till inte hemmavarande barn inte kunna medges vid inkomsttaxeringen eftersom blivande adoptivföräldrar sannolikt inte är att betrakta som fosterföräldrar, ens enligt kommunalskattelagens terminologi, förrän barnet kommer till Sverige, och även om blivande adoptivföräldrar i enlighet med kamrarrättsdomen är att betrakta som fosterföräldrar från ett tidigare skede så har ändå inte underhållsskyldighet enligt FB 7:2 1 p inträtt.

Extra avdrag för nedsatt skatteförmåga

Extra avdrag kan medges om skatteförmågan varit *väsentligt* nedsatt till följd av långvarig sjukdom, ålderdom, underhåll av andra närstående än barn för vilken den skattskyldige ägt tillgodonjuta allmänt barnbidrag, eller annan därmed jämförlig omständighet (50§ 2 mom 2 stycket kommunalskattelagen). Skatteförmågan skall bestämmas med utgångspunkt i den skattskyldiges ekonomiska förhållanden. Hänsyn bör tas till både inkomst och förmögenhet, såväl skattepliktig som inte skattepliktig. För makar och andra sambeskattade personer bör bedömningen ske med hänsyn till deras gemensamma inkomst och förmögenhet (RSV Dt 1985:18).

Enligt ovan nämnda lagrum medges avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga till följd av bl a *underhåll* av andra närstående än barn.

Någon lagstadgad underhållsskyldighet torde inte föreligga förrän barnet kommer till Sverige, vilket redan av denna grund torde utesluta rätt till extra avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga. Till yttermera visso är det vidare endast en liten del av kostnaderna för adoptionen som av sin natur kan hänföras till underhållskostnader för barnet. Med anledning härav kan inte skatteförmågan för adoptivföräldrarna, annat än i yttersta undantagsfall, anses varit väsentligt nedsatt av sådan anledning att rätt till extra avdrag skulle föreligga.

Slutsatsen av det anförda blir att kostnader de blivande adoptivföräldrarna haft för att genomföra adoptionen av det utländska barnet aldrig, eller åtminstone endast i extrema undantagsfall, kommer att kunna beaktas vid

inkomsstaxeringen. Denna slutsats synes också stämma väl överens med skatteutskottets inställning (SkU 1984/85:60 s 70).

”Kostnader för barn (har) sedan länge ansetts vara av sådan natur att de i första hand bör beaktas på annat sätt än genom avdrag vid beskattningen.”

Litteratur

Bogdan Michael

Svensk internationell privat- och processrätt, Lund 1980.

Hellberg Olle

Internationella adoptioner, SvJT 1977 s728

Hellsten Stig

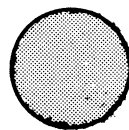
Hemmavarande barn, SN 1970 s 289

Höglund Olle

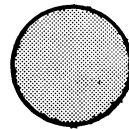
Svensk rättspraxis, Familjerätt 1976—1982 SvJT 1984 s 513

*Vi kan
allt det här . . .*

**SÄTTNING
REPRO
TRYCKNING
BOKBINDERI
FÖRPACKNING
DISTRIBUTION**

DALA OFFSET AB • INGARVSVÄGEN 6 • FALUN

Tel 023-230 45